

University of Groningen

Een Zelfportret

Woude, A.S. van der

Published in:
Kerk en Theologie

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2000

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Woude, A. S. V. D. (2000). Een Zelfportret. *Kerk en Theologie*, 51(1), 64.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Een zelfportret¹

Loopbaan

Vanaf mijn jongste jaren wilde ik predikant worden. Vraag mij niet waarom: ik kan het niet verklaren. Ik stam uit een Friese boerenfamilie en was voorbestemd boer te worden. Opgegroeid ben ik in de sfeer van een zogenaamde evangelisatie, een, naar ik later besepte, geestelijk uiterst bekrompen gemeenschap, die niets aantrekkelijks had en geschikt was mij alle lust predikant te worden te ontnemen. Het is niet gebeurd. Na de lagere school in mijn dorp en anderhalf jaar MULO in Wommels kreeg ik de gelegenheid het Gereformeerd Gymnasium te Leeuwarden te bezoeken. Het was oorlogstijd. Ik moest (behalve in de winter) per dag 20 km. vanaf mijn geboorteplaats Oosterlittens naar Leeuwarden en terug op een wrakke fiets afleggen, in de zomer koeien melken en bij het hooien inspringen. Maar ik was dankbaar dat ik tegen de traditie van mijn familie in het gymnasium mocht bezoeken. Mijn belangstelling betrof vooral het vak geschiedenis en ik schreef in mijn zestiende en zeventiende jaar (toen wij niet meer naar school konden) op grond van berichten van de BBC (die ik in Duitse taal in het geheim beluisterde) een historie van de tweede wereldoorlog. Velen hebben mij daarom als een toekomstig leraar geschiedenis versleten, maar ik bleef bij alle historische belangstelling mijn oude ideaal trouw: in 1947 werd ik ingeschreven als theologisch student aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Omdat ik op het gymnasium dankzij Dr. C. J. Goslinga al een grondige kennis van het Hebreeuws had opgedaan, was ik mijn mede-studenten in het eerste studiejaar ver voor en wijdde ik mij naast theologie aan de studie van de Semitische talen en daarna aan het Egyptisch. De opgedane kennis kwam mij uitermate te pas toen ik grote belangstelling ging tonen voor de sedert 1947 ontdekte rollen van de Dode Zee, die naderhand leidde tot mijn dissertatie *Die messianischen Vorstellungen der Gemeinde von Qumrân*, waarop ik in 1957 promoveerde.

Van 1957 tot 1960 was ik met grote vreugde predikant van de Hervormde sociologisch sterk gedifferentieerde gemeente Noordlaren-Glimmen. In 1960 werd ik tot hoogleraar Oude Testament aan de Rijksuniversiteit van Groningen benoemd, een ambt dat ik tot 1992 mocht bekleden. Ik bleef preken en leidde vele jaren een bijbelkring in mijn kerkelijke gemeente te Groningen. Ik heb mij met overgave gewijd aan de bevordering van charitatief werk door voorzitter te zijn van het bestuur van de Helperhaven, een opvangcentrum voor meisjes, van de Hervormde diaconie te Groningen en van het bestuur van het plaatselijke Diaconessenhuis. Met volle overtuiging heb ik sedert 1991 met anderen de fusie van het Rooms-katholiek ziekenhuis en het Diaconessenhuis te Groningen getracht te bewerkstelligen en het genoeg gesmaakt dat die tot een succes geworden is.

Fel heb ik mij destijds verzet tegen de poging een Hervormde universiteit te stichten, die de kerkelijke hoogleraren meer ruimte zou moeten bieden. Ik was van harte een voorstander van een verbetering van hun positie, maar wilde die niet ten koste laten gaan van de verworteling van de theologische faculteit in de openbare universiteit. Ik

1. Dit opstel is geschreven op verzoek van de redactie van *Kerk en Theologie*. De mij gestelde vragen heb ik naar vermogen getracht te beantwoorden. Daarbij liet zich de ik-stijl niet vermijden.

beplette in die dagen (en doe dat nog) een interconfessionele opleiding van theologen aan de openbare universiteiten, omdat ik vond (en vind) dat confessionele verschillen in de theologische opleiding niet of nauwelijks een rol spelen, studenten van verschillende confessie elkaar reeds in de studietijd dienen te leren kennen, met elkaar in gesprek moeten geraken en met het oog op hun latere loopbaan met studenten van andere studierichtingen in contact moeten komen. Mijn ideeën zijn destijds op sterke weerstand gestuit en hebben mij uiteindelijk het verlies van het voorzitterschap van de commissie Theologisch Wetenschappelijk Onderwijs van de Hervormde kerk (TWO) gekost.

Als mijn sterkste punten heb ik organisatorische en redactionele activiteiten ervaren. Kort na mijn benoeming tot hoogleraar in Groningen heb ik daar het Qumrân-instituut ten dienste van de bestudering van de rollen van de Dode Zee en in 1970 de *Journal for the Study of Judaism in the Persian, Hellenistic and Roman Period* opgericht, de laatste vanuit de overtuiging dat een historisch-kritische benadering van Oude en Nieuwe Testament ook de literatuur van de zogenaamde intertestamentaire periode dient te verdisconteren. Ondanks insinuaties van het tegendeel heb ik daardoor ook het gesprek tussen joden en christenen willen bevorderen met de uitdrukkelijke wens dat men zich daarbij bewust zou zijn van de historische gegevens uit de oudheid, in het bijzonder die van het vroege jodendom. Talloze jaren heb ik mij gewijd aan het redacteurschap van de bekende commentaarserie *De prediking van het Oude Testament*, aanvankelijk samen met Prof. dr. A. van Selms (Pretoria), later met hem en Prof. dr. C. van Leeuwen (Utrecht) en nog later met de laatstgenoemde en Prof. dr. B. Becking (Utrecht). Naast een grondige filologische en literair-historische analyse van de boeken van het Oude Testament hebben wij beoogd hun theologische betekenis in het licht te laten stellen. Onze diepste drijfveer was en is predikanten en theologische studenten een handvat te bieden bij hun exegetische en homiletische arbeid. Mijn commentaren op de kleine profeten (Jona-Maleachi) in de genoemde reeks acht ik naast bijdragen tot de bestudering van de rollen van de Dode Zee mijn meest gelukkige publicaties. Verder was ik geruime tijd redacteur van *Oudtestamentische Studiën*, een internationaal gerespecteerde serie van wetenschappelijke bijdragen tot het Oude Testament, en ben ik tot heden mede-redacteur van de serie *Contributions to Biblical Exegesis and Theology*. In het voetspoor van mijn leermeester Vriezen heb ik ten diepste geprobeerd mijn wetenschappelijk onderzoek ten goede te laten komen aan kerk en theologie.

Invloeden

Mijn eerste liefde ging tijdens de laatste jaren van het gymnasium en de eerste aan de universiteit uit naar de dogmatiek. Uitermate geboeid was ik door het werk van Herman Bavinck en Emil Brunner, naderhand door dat van Prof. dr. A. A. van Ruler. Op het seminarie heeft Henk Berkhof een blijvende indruk op mij gemaakt, in het bijzonder vanwege zijn historische benadering van het christelijk geloof. Zijn vele publicaties hebben nadien diepe indruk op mij gemaakt. Theologisch voelde ik mij bij hem thuis.

Ik ben ondanks mijn jeugdijaren in een "orthodoxe" dampkring blijven leven, maar meen veel van de culturele openheid van de vrijzinnigen geleerd te hebben, al heeft hun theologie (in welke schakering dan ook) mij niet of nauwelijks kunnen bekoren. Zij was mij te weinig omljnd en niet inspirerend genoeg.

Grote invloed op mij heeft mijn leermeester Th. C. Vriezen gehad vanwege zijn intensieve betrokkenheid bij kerk en theologie en zijn indrukwekkende wetenschappelijkheid. Hij is het geweest die mij geleerd heeft onverschrokken historische analyse te combineren met gelovige betrokkenheid bij de boodschap van het Oude en Nieuwe Testament.

Ontwikkelingen op mijn vakgebied

Gezegd kan worden dat de rollen van de Dode Zee in de laatste halve eeuw materieel in niet onbelangrijke mate hebben bijgedragen tot de ontwikkelingen op mijn vakgebied. Zij verschaffen ons in de gevonden (meest fragmentarisch bewaard gebleven) bijbelse rollen een inzicht in de tekstgeschiedenis van het Oude Testament in een mate waarvan wij eertijds niet konden dromen: zij brengen ons terug naar teksten van het Oude Testament die meer dan duizend jaar ouder zijn dan de manuscripten uit de middeleeuwen. De niet-bijbelse rollen hebben ons eens te meer geleerd hoe gedifferentieerd het jodendom rondom het begin van onze jaartelling is geweest en hoe het Nieuwe Testament, hoewel verworteld in het toenmalige jodendom, een geheel ander geestelijk klimaat ademt dan dat van de geschriften van Qumrân.

Meer verfijnde methodische benaderingen van het Oude Testament hebben de oudtestamentische wetenschap nieuwe impulsen gegeven. Naast een analytische, diachrone bestudering van het Oude Testament is thans in toenemende mate een synchrone benadering getreden, die de eerste niet dient te verdringen, maar wel een eigen plaats mag opeisen en theologisch niet zelden aanspreekt. Beide benaderingen met elkaar te verenigen is een van de grootste uitdagingen van de oudtestamentische wetenschap van het ogenblik.

Met betrekking tot de Pentateuch ligt de door Wellhausen en anderen gepropageerde bronnentheorie momenteel zwaar onder vuur, maar een betere verklaring, die de instemming van velen heeft, is tot op heden niet aangedragen.

Kerk

Tijdens mijn gehele loopbaan heb ik mij bijzonder betrokken gevoeld bij de kerk, niet enkel bij de eigen denominatie. Wel heb ik vaak moeite gehad met het Hervormde kerkelijke gebeuren, niet enkel bij de discussies over een Hervormde universiteit, maar speciaal ook ten tijde van de kernwapendebatten. De synodale uitspraken over de kernwapening kwamen mij als te idealistisch, ja zelfs naïef voor: de dreiging die destijds van het Warschau-pact uitging, was waarlijk niet te onderschatten. Dat ook vele Hervormden eens in het kader van de genoemde discussies in letterlijke zin minister-president R. Lubbers de rug toekeerden, heb ik ronduit beschamend gevonden. In die dagen heb ik ernstig overwogen de Hervormde kerk te verlaten. Ik heb het niet gedaan omdat ik ondervond dat vele kerkleden evenmin de synodale uitspraken konden onderschrijven.

Geërgerd heb ik mij ook aan het meten met twee maten: men wees terecht het apartheidregime in Zuid-Afrika met grote klem af, maar toonde niet zelden openheid voor de landen van het Oostblok, waar machthebbers heersten die geen haar beter waren dan de vertegenwoordigers van het apartheidregime. Opkomen voor de rechten van de Palestijnen, waarvoor ik voortdurend pleitte, grensde naar de mening van niet weinigen lange tijd aan anti-semitisme. Ik ben ervan overtuigd geraakt dat kerkelijke vergaderingen zich slechts in zeer extreme omstandigheden over politieke vraagstukken moeten uitspreken.

Over de toekomst van de kerk ben ik somber gestemd. Behalve in fundamentalistische en verwante kringen hebben wij grotendeels de vat op de jeugd verloren en ook vele ouderen hebben afgehaakt. Dat is naar mijn mening niet primair de schuld van de kerk of een falende prediking van het evangelie. Onze welvaartsstaat en de meeste massamedia zijn niet bevorderlijk voor geloof in God, aloude instituten geraken op allerlei terreinen van het godsdienstige en maatschappelijk leven in problemen en individualisme grijpt om zich heen. Dat is naar mijn mening erger voor onze westerse wereld dan voor de kerk. Ik hoop in het diepst van mijn hart op een profetische figuur die op eigentijdse wijze de essentialia van het evangelie voor een breed publiek ter sprake weet te brengen.

School heb ik niet gemaakt en ik heb daarnaar ook niet gestreefd. Ik ben dankbaar als ik mijn studenten en anderen heb kunnen inspireren tot een onbevreesde kritische bestudering van de ons overgeleverde Schriften en een gelovige beaming van de boodschap die zij ons brengen. Ik heb weet van mijn emoties (die bij Friezen fel heten te zijn), die tot mijn oprechte spijt bij anderen niet steeds goed zijn overgekomen, maar vooral van mijn beperkingen, waardoor ik minder voor de zaak van kerk en theologie heb kunnen doen dan ik wel gewenst had.

Balans

Al met al kijk ik met grote dankbaarheid op mijn leven terug. Ik mocht het geluk smaken predikant te worden en heb mijn wetenschappelijke interesses reeds vroeg aan de universiteit kunnen uitleven. Ik heb vele maatschappelijke, kerkelijke en universitaire contacten gehad, vele vrienden (ook internationaal) gekend en het heeft mij aan eerbewijzen niet ontbroken. Ik wens in dit verband mijn vrouw, die ik nog elke dag smartelijk mis, met nadruk te noemen: als ik al wetenschappelijk, redactioneel en organisatorisch iets voor anderen heb betekend, is dat vooral aan haar te danken geweest. Zij heeft mij kritisch begeleid en de tijd en ruimte gegeven het werk te doen dat ik graag deed. Ik was en ben een gezegend mens!